

L'obra poètica d'Anton Busquets i Punset

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

Quaderns de la Selva, 18

•

Any 2006

p. 15 a 20

• CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS •

Antoni Busquets i Punset: la pervivència del jocfloralisme¹

Nascut el 1876, per edat li tocava formar part de la nova generació de creadors que van endegar el Modernisme, com per exemple, per posar dos casos prou paradigmàtics, Adrià Gual (1872) o Jeroni Zanné (1873), o que van posicionar-se en l'esclat del Noucentisme, Jaume Bofill i Mates (1878). Si bé col·laborarà activament en la redacció de *Juventut* i formarà part dels joves modernistes que recolzaren Verdaguer en el seu enfrontament amb la jerarquia, Busquets escriurà una obra molt lligada a la tradició jocfloralista i costumista, en el seu vessant més rural.

Només cal repassar les valoracions que n'han fet els principals estudiosos de la història literària, o bé constatar que fins l'hora present no havia tingut anàlisis detallades de les seves aportacions literàries. De fet, només Jordi Castellanos en parla, molt de passada i circumstancialment, a la *Història de la Literatura Catalana* (Ariel). Hi constata que el diari *La Veu de Catalunya*, *La Renaixença* i la segona *Il·lustració Catalana* obren «les seves planes a tots els narradors ruralistes, els vells i ja coneguts i una rastellera de joves i nous», entre els quals esmenta Busquets i Punset.² Pel que fa a *Juventut* afirma: «Fins i tot *Juventut*, una de les revistes que tothom cita sempre com a paradigmàticament modernista, inclou incomptables narracions sobre la pubilla del mas Tal i l'hereu del mas Qual, i poesia sobre papallons i floretes, o fossars i creus de terme, i compta Busquets i Punset entre els seus redactors.»³ A l'hora de valorar Busquets com a narrador, Castellanos conclou que «malgrat la voluntat de moure's prop dels cercles modernistes publica narracions i novel·les rurals que no arriben mai a ultrapassar la visió costumista».⁴ En parlar de la poesia modernista, Castellanos només el cita com a component del corrent dels poetes de la Natura.⁵ Un exemple clar d'aquest progressiu desfasament seria constatar que alguns poemes sobre el Montseny com «Lo Gorg Negre», «Muntanya amunt» i «Matagalls» són concebuts nou anys abans dels de Guerau de Liost per a *La muntanya d'ametistes*, però estaven molt més a prop de l'estètica verdagueriana que no pas de la nova arbitrariedad noucentista. Influència verdagueriana, formal i temàtica, encara molt més concloent a «Lo castell de Savassona».

Llevat d'aquestes breus referències, doncs, res més. Busquets ha quedat durant dècades com un autor local i menor en l'àmbit del Modernisme i només ha interessat en la mesura que hi tingué algun paper en el drama i la mitificació verdaguerianes i, encara, molt recentment.

1. Aquest text parteix de la xerrada tinguda a Sant Hilari Sacalm el 14 de maig de 2005.

2. Jordi CASTELLANOS. *Història de la literatura catalana*, vol. VIII, p. 120.

3. *Ibidem*, p. 119.

4. *Ibidem*, p. 515.

5. *Ibidem*, p. 275.

L'escola d'un literat autodidacte

Després de dos anys a Ripoll, el 1895 baixa a estudiar al Seminari de Vic, on acaba el batxillerat. Segons la nota introductòria d'un dels dos números que li dedicà la *Lectura popular*, «en Busquets solia concórrer a les sentades de la Colla AUSA, successora de L'Esbart, de la que en formaven part el que avui és mossèn Gudiol, el doctor Serra i Esturí i d'altres. També passava estones amb el difunt Nadal [Lluís B.], que fou son mestre veritable, i freqüentava les cases del canonge Collell, d'en Serra i Campdelacreu, i, sobretot, del doctor Genís i Aguilar. Això vol dir que en Busquets s'afilià, ja de bon principi, a l'anomenada escola vigatana, i encara avui ho té a gran honra».⁶

Respecte a quines eren les seves dedicacions també ens forneix d'algunes informacions prou eloqüents: «les freqüents i llargues excursions per les Guàrdies i els Pirineus; el tracte constant amb la gent de muntanya, de quals llavis, com d'una font viva, recollia cants, llegendes i tradicions; els romiatges fervorosos als santuaris i monuments que al cor de pobles humils i de muntanyes desertes mantenen ferrenyament gravada nostra antiga fesomia nacional; tot això féu que en Busquets, concentrant en aitals emocions lo millor de sa vida, devingués un catalanista ardent, i alhora un ruralista convençut i irreductible. Aixís, en ses llargues permanències a Barcelona, l'hem vist sempre formant part de centres de propaganda excursionista, extremar en tots sos escrits la nota forana, usar dels modismes muntanyencs amb extraordinària abundor, i, pels últims anys de la vida de l'Aguiló, portar-li tots els termes guillers que podien ésser d'utilitat al gran recopilador.» I, encara, pel que fa referència a la seva adscripció al corrent jocfloralisc, només cal tenir en compte què en diu també la mateixa introducció: «Als Jocs Florals de Barcelona i a molts altres certàmens hi ha aportat també son concurs arribant a una vuitantena les distincions obtingudes.»

L'obra poètica

D'entrada, cal dir que sóc el primer de parlar-ne monogràficament o de fer-ne una aproximació mínimament completa, fet prou significatiu si ens referim a la descurança en l'estudi dels nostres autors que no siguin de primera nacional.

El gruix de la producció poètica de Busquets el trobem publicat entre 1895 i 1901, és a dir, en els anys claus de configuració del moviment modernista, amb tres reculls de poemes: *Lliroya* (1895), *Flors del Montseny* (1897) i *Ventitjols de Guàrdies* (1901). Els dos primers, editats a la perifèria de Barcelona, respectivament a Ripoll, terra de la mare i on viu dos anys a partir de 1895, i a Alcover, a la impremta La Saura del seu amic Josep Aladern, que li prologa amb un «judici crític». El darrer volum veu la llum a Barcelona en la «Biblioteca Regional». D'entrada, tot

6. *Lectura Popular*. Núm. 107, p. 34.

fa pensar que hauríem d'adscriure Busquets per la seva procedència social i pels cercles en els quals es mou, en allò que es denominà *la bohèmia negra* o escriptors al marge del sistema. En tot cas, hi estigué en bona relació, cosa que demostra la disponibilitat d'Aladern de publicar-li el segon llibre.

Temàticament, en tots tres llibres, hi predominen els temes montsenyencs i guillerencs que, igualment com s'esdevindrà en la seva narrativa, palesen de quina manera el van marcar els disset primers anys de la seva vida que passà a Sant Hilari Sacalm. Són temes predominantment rurals i lligats a una concepció de la natura oposada al progrés, industrial o de qualsevol altra mena, entès aquest com a anihilador d'una tradició centenària i genuïna. En aquest sentit, es prou simptomàtic l'emblema que obre la portada de *Ventitjols de Guilleria*: «En lo cor de la muntanya / no s'hi troba llevó estranya.»

Després de 1901, Busquets continuà publicant poemes esparsos en diaris i revistes que recollí en bona part en dos reculls de *Poesies*, publicats de la mà de Francesc Matheu, a la *Il·lustració Catalana*, els anys 1915 i 1918. De nou, i ara en ple Noucentisme, el trobem alineat en les files dels marginals.

Descripció dels volums

Lliroya

Lliroya, el primer llibre poètic, dedicat al mestre Lluís B. Nadala, conté deu poemes de temàtica rural i típicament montsenyencs. Hi surten flors i papallons («Lliroya»), com remarca Castellanos, i lloances la tradició jocfloralésca («Mes Follies»). L'empremta de Verdaguer és clara en l'ús de l'alexandrí («Solterra»); en el deute temàtic i formal a «Missatge d'amor» («Amors d'en Jordi i na Guideta») o «Lo roder» (respecte a «Cançó del raier»), poemes d'un cert to èpic dedicats a «Los fadrins de les Guilleries» o a la invasió francesa («Lo boig de Carós») i, finalment, els tres que tanquen l'aplec, lligats a la cançó popular («Lo plor de la Nineta»), a relacions personals («i Monja!») i un declamatori poema a l'estil més tòpicament renaixentista («Hivern»).

Flors del Montseny

Recull quinze poemes que, tal com remarca Aladern en el pròleg, tenen el seu mèrit més destacable en «la unitat en la idea fonamental del conjunt, la idea mare del llibre, això és, el Montseny». Més endavant es queixa que «l'obreta no siga més important en quantitat, ja que la riquesa que en folklore guarda aquella muntanya és inagotable». Els poemes els podríem analitzar en quatre grups: els dedicats a la descripció de paisatges montsenyencs: «Lo Gorg negre», «Muntanya amunt», «Matagalls» i «Lo castell de Savassona»; els que tracten de la vida animada de la muntanya amb la fixació dels usos i costums d'alguns oficis: «L'aplegador», «Lo

carboner» i «Lo pastor de l'Arola»; i la resta: poemes de vivències referides als paisatges de la muntanya o lligades a creences i llegendes populars.

Ventitjols de Guilleria

És el volum més extens, amb trenta-un poemes organitzats en una «Endreça» i tres seccions diferents: «Veus de muntanya» (7), «Impressions» (8) i «De tot» (15). En la primera, s'hi repeteixen les constants formals i temàtiques dels reculls anteriors i hi podem destacar els dos poemes dedicats al castell de Montsoriu; en la segona, guanyadora del tercer accèssit a l'Englantina dels Jocs Florals de 1901, hi fa una sèrie de recreacions simbòliques de records infantils i de joventesa a partir d'un «Preludi» i sis seccions dedicades a diversos indrets montsenyencs: Santa Fe, Espinzella, la Creu de Matagalls, Comabaixa i Pla de la Calm, Sant Marçal i Sant Segimon. I, finalment, la tercera part és, tal com indica el títol de la secció, una miscel·lània dels temes més lligats a la tradició jocfloralasca.

Amor de senyor... i Poesies (1915)

Aquest fulletó de «Lectura Popular» (núm. 107, volum VII) conté la novel·la inèdita de títol homònim i sis poemes de temàtica diversa, un dels quals dedicat a elogiar la poesia de Miquel Costa i Llobera. «Trescant pels cims», de llargada considerable, planteja l'encarament amb una muntanya agresta. La glossa «Comiat», datada el 1906, tracta del casament de l'estimada amb un estrany. «Capvespre tardoral» és un cant a la solitud i a la guia de la Creu sota la llum de la lluna. Hi trobem també un breu i inspirat poema a la Verge del Claustre, de Solsona. Finalment, «L'agullola», amb un lema verdaguerià referit als Pirineus, evoca l'arribada de races gegantines que marquen amb menhirs i altars el territori inspirat en els paisatges del Far i Tavertet.

Poesies (1918)

També publicat a «Lectura Popular» (núm. 337, vol. XX), conté onze poemes. Dos són de llargada considerable: «D'aquelles runes», dedicat a cantar el monestir de Ripoll, amb sis poemes monogràfics, en alguns del quals amb clares al·lusions a Verdager, i «Rural. Glossa», amb cinc sessions que descriuen les penes d'un intens enamorament en un poblet de l'alta muntanya. També inclou el llarg poema «L'encant dels cims», subtítulat «Assaig poemàtic, un encès ditirambe a l'esclat de la natura primaveral». Dos poemes dedicats a l'estimada: «Enjoiant-la», un joc galant entre les joies que dona a la dona en el present i l'evocació dels poms de flors bosqueroles d'antany, i «A ma esposa». Les segueix un imitació temàtica i formal de «L'estudiant de Vic». Interessant, pel que té de declaració estètica, és la secció que clou el volumet, «Sacra herència», amb cinc poemes, un d'introduc-

tori i quatre més dedicats a glossar la vida i obra d'Aribau, Rubió i Ors, Aguiló i Verdaguer.

Hi ha la important tasca per fer d'aplegar la bona quantitat de poemes esparços publicats en diverses tribunes i que d'alguna manera acabarien de ratificar o obririen noves línies d'anàlisi de la poesia busquetina. De moment, però, donem una breu relació d'aquells als quals hem tingut accés, publicats en revistes o llibres de diversos Jocs Florals en els quals participà.⁷

Conclusions

1. Busquets es forma en els cenacles més sòlidament renaixentistes de Vic i Barcelona.

2. És especialment important la influència de Verdaguer en la tria de temes i de formes.

3. A partir de 1901, la seva producció poètica quedarà ancorada en la tradició jocfloralista i, malgrat les expressions de 1915 i 1918, no hi constatarem cap mena d'evolució cap a la modernitat dels nous temps.

4. Tot i que en un primer moment forma en la fila dels joves modernistes, ben aviat s'acollirà sota l'empara de Francesc Matheu i els altres antinormistes.

5. La poesia de Busquets és deutora d'una geografia, la del Montseny i les Guillerries, que el marca definitivament en totes les actuacions intel·lectuals i professionals que va dur a terme al llarg de la seva vida.

7. «Retorn», accésit d'un premi dels Jocs Florals, que tracta d'un retorn de la terra plana a l'idíl·lic món montsenyenc. «Missa de unes», amb un lema de Verdaguer i dedicat al bisbe Juli Carsalade i a la geografia i la mitologia de Sant Martí del Canigó.

«Paisatge d'estiu».

«Segarra enllà».

«L'excursionista», premi de l'Exc. Diputació Provincial, amb un lema de Francesc Matheu, dedicat a l'amic Lluís Torres i Ullastres.

Cinc poemes publicats a la revista *L'Enderroch* sota el títol *Auba d'amor*, guanyador d'un accésit amb els poemes: «Matinal», «Al jardí», «A sol post», «Pel llac» i «Què ens diu el cor». El número d'aquesta revista també conté el poema «Amorosa», guanyador d'un altre accésit.

«Vida nova», poema que consta com a pertanyent a un recull intítulat *Dietari del cor*, datat a Calders pel setembre de 1921 i escrit amb motiu de la presa de possessió a l'escola de Calders.